

ILM-FAN MUAMMOLARI TADQIQOTCHILAR TALQINIDA "MUAMMOXOI ILMU FAN AZ NIHOXI MUHAQQIQON"

Халқаро илмий конференсиya
Конференсияи илмии байналмилалӣ

Google Scholar | Zenodo | Cyberleninka

15.02.2024

Mazkur xalqaro konferensiya ilm-fan va ta’lim sohalarida faoliyat olib borayotgan professor o’qituvchilar, tadqiqotchilar, talabalar, magistrantlar, doktorantlar va yosh olimlarning ilmiy tadqiqot natijalarini keng yoritish maqsadida Xo‘jand davlat universiteti (Tojikiston) va “Interpretation and researches” xalqaro ilmiy jurnali tahririyati (O‘zbekiston) tomonidan tashkil etildi.

МАВОДИ
конференсияи илми байналмилалӣ
“МУАММОҲОИ ИЛМУ ФАН АЗ НИГОҲИ
МУҲАҚҚИҚОН”

“ILM-FAN MUAMMOLARI
TADQIQOTCHILAR TALQINIDA”
mavzusidagi xalqaro ilmiy konferensiya
MATERIALLARI TO‘PLAMI

15.02.2024

Дурнамои таҳқиқи фанҳои педагогӣ
Pedagogika fanlarini tadqiq etishning istiqbollari: qarashlar va nazariyalar

Xo‘jand, Farg‘ona

Xalqaro konferensiya tahrir hay'ati a'zolari

Masharipova Gularam Kamilovna

Falsafa fanlari doktori, professor
Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti
O'zbekiston

Raxmov Elyor Abdullajonovich

Qo'qon davlat pedagogika instituti Tarix kafedrasi
o'qituvchisi, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori
O'zbekiston

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich

Farg'ona davlat universiteti mevachilik va
sabzavotchilik kafedrasi mudiri q.x.f.f.d (PhD)
O'zbekiston

Akbarov Qobuljon

Qo'qon DPI, Tarix fanlari nomzodi
O'zbekiston

Bazarov Otabek Odilovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori
Qo'qon davlat pedagogika instituti
O'zbekiston

Zokirov Sanjar Ikromjon o'g'li

Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
O'zbekiston

Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna

Falsafa fanlari doktori, professor
O'zbekiston Milliy universiteti
O'zbekiston

Navruzova Gulchixra Nigmatovna

Falsafa fanlari doktori, professor
Buxoro muxandislik-texnologiya instituti
O'zbekiston

Abdumanon Olimiy

fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Hamdamov Sherali Jumaboevich

fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

G'ufonov Dadaxon Najmidinovich

geografiya fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Rahimov Nabijon Turdialievich

tarix fanlari doktori, professor
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Abdukarimov Jamoliddin Ahmadalievich

tarix fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Hotamova Muhayyo G'afurovna

falsafa fanlari nomzodi dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Rabiev Sattorberdi Mavlonovich

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Mavlonova Rahima Mustafoevna

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Mirzoxonova Matluba Mirzohoshimova

filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Hakimov Shoira Islomovna

filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

Yorova Saboxat Nurmatovna

filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Xo'jand davlat universiteti, Tojikiston

“FAVQULODDA VAZIYATLAR VA FUQARO MUHOFAZASI” FANING MAQSAD VA VAZIFALARI

Shodmonov G‘olib Do‘stmurodovich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti “Mehnat muhofazasi
va texnika xavfsizligi” kafedrasida dotsenti

Qarshi, O‘zbekistan

favorite_007@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi fanining maqsad va vazifalari mavzusi nazariy-tahliliy o‘rganilib, sohaga oid ilmiy darsliklar, va me‘yoriy hujjatlar tahlil etilgan, muallif tamonidan yurtimizda favqulodda vaziyatlar va fuqora muhofazasi fanining shakllanishi va rivojlanishi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar va iboralar: “Favqulodda vaziyatlar, FVDT, Qizil Xoj, texnogen avariya, tabiiy ofatlar”.

KIRISH. Mustaqillikka erishganimizdan so‘ng mamlakatimizda aholi va hududlarni tabiiy ofatlar, texnogen avariya va falokatlardan himoya qilish bo‘yicha yaxlit davlat tizimi, zarur me‘yoriy-huquqiy baza shakllantirildi. Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish, aholini falokatlar (paytida) davrida harakat qilishga tayyorlash borasida ko‘lami va mazmuni jihatidan ulkan tadbirlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, mamlakat aholisini va hududlarini tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofa qilish siyosiy ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilandi.

TADQIQOT METODLARI. Tadqiqot jarayonida ilmiy va o‘quv-uslubiy adabiyotlar tahlili, pedagogik-tarixiy kuzatuv, umumlashtirish, metodlaridan foydalanildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMALAR. 2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha

“**Harakatlar strategiyasi**” qabul qilindi. Harakatlar strategiyasini beshinchi ustuvor yoʻnalishning 1-bandi 6-xatboshida “**Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish tizimini takomillashtirish vazifalari**” belgilanib berildi. Shuni alohida taʼkidlash joizki, ustuvor yoʻnalishda davlat hokimiyat organlari faoliyatini yanada mustahkamlash bilan birga hududlarda yuzaga keladigan favqulodda vaziyatlarning oldini olish boʻyicha vazifalar belgilab berildi.

Shuningdek, bugungi kunda favqulodda vaziyatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish tizimini yanada takomillashtirish boʻyicha kompleks chora-tadbirlar dasturi izchil amalga oshirilmoqda. Chunki, ilmiy tadqiqotlar yaqin oʻn yillikda tabiiy va texnogen xususiyatli lokal, mahalliy, respublika va transchegaraviy favqulodda vaziyatlar yuz berishi xavfi tendensiyasi oshishini tasdiqlamoqda.

Xalqaro amaliyotda favqulodda vaziyatlarning oldini olish va oqibatlarini kamaytirish yuzasidan fuqaro muhofazasi boʻyicha tadbirlarini oʻz vaqtida samarali oʻtkazish va tegishli choralarini qoʻllash, favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishdan bir necha barobar arzon va samarali ekani oʻz tasdigʻini topmoqda. Tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar jamiyatning rivojlanishida hozirgi kunda jiddiy tahdidlardan bir qismini tashkil etadi.

BMTning “Xalqaro fuqaro muhofazasi tashkiloti” hujjatlarida “dunyoda taraqqiyot shiddat bilan rivojlanib borishi bilan yonma-yon, xavf-xatar ham ortib boradi, shu bois “barqaror rivojlanish kafolati bu fuqarolar muhofazasi”dir deb bejiz yozib qoʻyilmagan. Shuning uchun fuqarolarni fuqaro muhofazasiga tayyorlashga alohida eʼtibor berish muhim ahamiyat kasb etadi. Lekin yildan-yilga soni ortib borayotgan favqulodda vaziyatlar, ularni bartaraf etishga sarflanayotgan iqtisodiy xarajatlar bunday hatti-harakatning samaradorligi pastligini koʻsatmoqda va alohida yoʻl tutish kerakligini taqozo etmoqda.

Butun jahon “**Qizil Xoj**” hamjamiyati tashkilotining maʼlumotlariga koʻra oxirgi 30 yil mobaynida butun dunyoda tabiiy ofatlardan qariyb 1 mlrd. insonlar jabrlangan va koʻrilgan moddiy zarar miqyosi yiliga 100 mlrd. dollarni tashkil etgan. Shu sababdan ham Oʻzbekistonda oʻz mustaqilligiga erishgan dastlabki yillardanoq, eng muhim vazifalar qatoridan mamlakat aholisi va

hududini turli xil favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash masalalari o'rin oldi.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishning qonuniy asosini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Qonunlari, Vazirlar Mahkamasining Qarorlari va Favqulodda vaziyatlar vazirining ko'rsatma va boshqa tegishli me'yoriy hujjatlari tashkil etadi.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasida qo'yilgan dadil qadamlardan biri – avval Mudofaa vazirligi qoshida fuqaro mudofaasi va favqulodda vaziyatlar boshqarmasining, so'ngra esa shu boshqarma negizida **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1996 yil 4 martdagi PF-1378 sonli Farmoni bilan** Favqulodda vaziyatlar vazirligi tashkil etilishi bo'ldi.

Farmon bilan favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish, aholi hayotini va salomatligini, moddiy va ma'naviy qadriyatlarni muhofaza qilish, shuningdek tinchlik va harbiy davrlarda favqulodda vaziyatlar vujudga kelganda ularning oqibatlarini tugatish hamda zararlarini kamaytirish sohasida davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish vazirlikning asosiy vazifalaridan biri deb belgilandi.

Aholi va iqtisodiyot ob'ektlarini muhofaza qilishni ta'minlashga rahbarlik qilish O'zbekiston Respublikasining Bosh vaziriga yuklatilgan.

Fuqaro muhofazasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

-aholini harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan himoyalash usullariga o'rgatish;

-ob'ektlarni harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan himoyalash harakatlari va usullariga o'rgatish;

-boshqaruv, xabar berish va aloqa tizimlarini tashkil qilish, rivojlantirish va doimiy shay holatda saqlab turish;

-iqtisodiyot ob'ektlarining barqaror ishlashini ta'minlash yuzasidan chora-tadbirlar kompleksini o'tkazish;

-aholini, moddiy va madaniy boyliklarni xavfsiz joylarga evakuatsiya qilish;

-fuqaro muhofazasi harbiy tuzilmalarining shayligini ta'minlash;

-aholini umumiy va yakka tartibdagi muhotalanish vositalari bilan ta'minlash;

-aholining harbiy harakatlar olib borish paytidagi yoki shu harakatlar oqibatidagi hayot faoliyatini ta'minlash;

-radiatsiyaviy, kimyoviy va biologik vaziyat ustidan kuzatish va laboratoriya nazoratini olib borish;

-qutqarish va boshqa kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni tashkil qilish va o'tkazish;

-harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida zarur ko'rgan hududlarda jamoat tartibini yo'lga qo'yish va saqlab turish;

-aholini va hududlarni muhofaza qilish borasida boshqa tadbirlarni amalga oshirish.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, shaharlar va tumanlarda Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi Raisi va tegishli hududlarning hokimlari, vazirliklar, idoralar, uyushmalar, korxonalar, muassasalar va tashkilotlarda vazirlar, davlat qo'mitalari va uyushma boshqaruv raislari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar hamda ishlab chiqarish korxonalarini direktorlari, rahbarlari aholi va iqtisodiyot ob'ektlari muhofaza etishga rahbar etib tayinlanadilar.

Mahalliy hokimiyat organlarining Konstitutsiyamiz tomonidan belgilagan vazifalari qatoriga jumladan quyidagilar kiradi:

-qonuniylikni, huquqiy-tartibotni va fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash;

-mahalliy byudjetni shakllantirish va uni ijro etish, mahalliy soliqlar, yig'implarni belgilash, byudjetdan tashqari jamg'armalar hosil qilish;

-atrof muhitni muhofaza qilish.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, shahar va tumanlarda favqulodda vaziyatlar boshqarmalari (bo'limlari)ning tashkil etilishi va boshqarma (bo'lim) boshliqlarining o'rinbosarlari joylardagi o'rinbosarlari hisoblanishi aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasining ish faoliyatini yanada mustahkamlashda katta ahamiyatga ega bo'ldi.

XULOSA. Fuqaro muhofazasi maxsus tadbirlari bajarilishini ta'minlash hamda ushbu maqsadlarda kuch va vositalarni tayyorlash uchun respublika, viloyat, tuman, shuningdek ob'ekt fuqaro muhofazasi xizmatlari tashkil etiladi.

Fuqaro muhofazasi kuchlari va vositalari tarkibi, uning tarkibiy tuzilishi, shuningdek fuqaro muhofazasi tuzilmalari faoliyatining boshqa masalalari O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi boshlig‘i tomonidan belgilab qo‘yilgan.

Fuqaro muhofazasi qo‘shinlarining faoliyati, ularni butlash qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

O‘zbekistonda fuqaro muhofazasini tashkil etishning umumiy tamoyillari.

O‘zbekiston Respublikasi Fuqaro muhofazasi tuzilmalari asosiga quyidagi tamoyillar kiritilgan:

-hududiy tamoyil:

O‘zbekiston Respublikasi ma‘muriy bo‘linishiga qarab, viloyatlar, shaharlar, tumanlarda fuqaro muhofazasi bo‘limlarining tashkil etilishi;

-ishlab chiqarish tamoyili:

vazirliklar, davlat qo‘mitalari, trestlar, koorparatsiyalar, kompaniyalar, assosatsiyalar, tashkilotlar va korxonalarda fuqaro muhofazasi bo‘limlarining tashkil etilishi.

Fuqaro muhofazasi bo‘yicha umumiy rahbarlikni O‘zbekiston Respublikasi Bosh Vaziri olib boradi.

Fuqaro muhofazasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

-aholini harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan himoyalaniş usullariga o‘rgatish;

-ob‘ektlarni harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan himoyalaniş usullariga tayyorlash;

-boshqaruv, xabar berish va aloqa tizimlarini tashkil etish, rivojlantirish va doimiy shay holatda saqlab turish;

-iqtisodiyot ob‘ektlarining barqaror ishlashini ta‘minlash yuzasidan tadbirlar kompleksini o‘tkazish;

-aholini, moddiy va madaniy boyliklarni xavfsiz joylarga evakuatsiya qilish;

-fuqaro muhofazasi harbiy tuzilmalarini shayligini ta‘minlash;

-aholini umumiy va yakka muhofazalanish vositalari bilan ta‘minlash;

-aholini harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatidagi hayot faoliyatini ta'minlash;

-radiatsion, kimyoviy va biologik vaziyat ustidan kuzatuv va laboratoriya nazorati olib borish;

-qutqaruv va boshqa kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni o'tkazish;

-harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida zarar ko'rgan hududlarda jamoat tartibini yo'lga qo'yish va saqlab turish;

-aholini va hududlarni muhofaza qilish yuzasidan boshqa tadbirlarni amalga oshirish.

O'zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasini boshqarish O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligiga topshirilgan.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, tumanlar, shaharlar hududlarida fuqaro muhofazasiga rahbarlik qilishni tegishli lavozimiga ko'ra fuqaro muhofazasi boshlig'i bo'lgan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi raisi, viloyatlar, tumanlar va shaharlar hokimlari amalga oshiradi.

Vazirliklar, idoralar va tashkilotlarda fuqaro muhofazasiga rahbarlik qilishni ularning lavozimiga ko'ra mazkur organlar va tashkilotlar fuqaro muhofazalarining boshliqlari bo'lgan rahbarlari amalga oshiradilar.

Fuqaro muhofazasi boshlig'i o'z vakolatlari doirasiga quyidagi huquqlarga ega:

-fuqaro muhofazasining tegishli rejalarini amalga joriy etish;

-aholini, moddiy va madaniy boyliklarni xavfsiz joylarga evakuatsiya qilish to'g'risida qarorlar qabul qilish;

-fuqaro muhofazasi bo'yicha tegishli direktivalar, buyruqlar, qarorlar va farmoyishlar chiqarish;

-o'z tasarrufidagi hududlar hamda tashkilotlarning kuchlari va vositalarini fuqaro muhofazasi sohasidagi tadbirlarni o'tkazishga jalb etish;

-qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni amalga oshirish.

Fuqaro muhofazasi boshliqlarining aholi va hududlarni zamonaviy qirg'in vositalari qo'llanishi oqibatlaridan muhofaza qilish va fuqaro muhofazasi sohasidagi

tadbirlarni amalga oshirishga oid harakatlarni muvofiqlashtirish tegishli hududlar, tarmoqlar va tashkilotlarning fuqaro muhofazasi boshliqlari zimmasiga yuklanadi.

Foydalanilgan adabiyot:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 15.02.2019 yildagi 137-son. Favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish uchun moliyaviy va moddiy resurslar zaxiralarini yaratish, ulardan foydalanish va ularni qayta tiklash tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida.
2. I. NIGMATOV, M. TOJIYEV. FAVQULODDA VAZIYATLAR VA FUQARO MUHOFAZASI. Darslik Toshkent «IQTISOD-MOLIYA» 2011
3. Raximov F.B., Nazarov T.T. FUQARO MUHOFAZASI. Darslik. “Durdoni” nashriyoti Buxoro - 2021
4. Мурадов С. ПРОБЛЕМЫ ТУШЕНИЯ ПОЖАРОВ КЛАССА Е ЛИЧНЫМ СОСТАВОМ ПОЖАРНОЙ ОХРАНЫ В МИРЕ //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2023. – Т. 2. – №. 5.
5. Sultonova D. N., qizi Siddiqova M. A. COLOR SCHEME IN THE FORMATION OF THE ARTISTIC ENVIRONMENT OF THE INTERIOR OF MODERN EDUCATIONAL CENTERS //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 109-115.